

Застосування натурних колекцій в експертній і слідчій практиці

Кадук С.В., кандидат юридичних наук

доцент кафедри політики у сфері боротьби зі злочинністю та кримінального права

Навчально-науковий Юридичний інститут

Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника

м. Івано-Франківськ, Україна

Сучасна судова експертиза зазвичай не може бути проведена, якщо початкові дані не будуть доповнені науковою інформацією, що міститься в різних джерелах: натурних колекціях зразків, науковій і технічній літературі, схемах, каталогах, нормативно-технічній документації. Вирішення експертних завдань пов'язане з опрацюванням великого обсягу відомостей. Наявність необхідної інформації в арсеналі експертів-криміналістів та судових експертів багато в чому визначає успішний процес і завершення дослідження.

Довідково-допоміжні обліки системи криміналістичної реєстрації є засобом вирішення різноманітних експертних завдань, оскільки забезпечують накопичення, обробку, зберігання, пошук і раціональне використання допоміжних об'єктів та довідкової інформації щодо них [5].

В останні десятиліття у зв'язку з технічним прогресом зростання потреби у своєчасній інформації призвело не тільки до значного розповсюдження засобів поліграфії, але й виготовлення з їх допомогою різних підроблених документів (дипломів, паспортів, посвідчень, бланків суворої звітності тощо.)

Об'єкти колекції підроблених документів, виготовлених поліграфічним (друкарським способом) розміщуються в трьох розділах: дипломи і бланки дипломів про закінчення вищих і середніх спеціальних навчальних закладів; посвідчення водія; інші документи. Всередині кожного розділу окремі документи, відносно яких встановлено єдине джерело походження, об'єднані

в самостійні групи. Таке розміщення об'єктів підвищує оперативність і якість перевірки документів, що знову надходять, або їх бланків.

Наявність в колекції оригіналів дозволяє проводити взаємне порівняльне дослідження цих, а також підроблених документів, що знову надходять, не тільки за поліграфічними ознаками, але і за складом паперу, а також за хімічним складом матеріалів, використаних злочинцями. Крім того, з'являється можливість узагальнювати характерні особливості, прийоми підробок і розробляти для оперативно-розшукових підрозділів рекомендації, спрямованні на запобігання і розкриття злочинів такого типу [1].

У експертній фототеці враховуються: види підроблених документів, що виготовляються друкарськими способами, способи їх підробки джерело виготовлення підроблених документів (злочинні групи або окремі особи, які виготовляють підроблені бланки документів, друк, штампи); конкретні учасники злочину (організатори, виготовлювачі, ті, що збувають і особи, які користувалися підробленими документами); види підроблених документів, що виготовляються кожною злочинною групою або окремою особою; способи виготовлення документів, їх ідентифікаційні ознаки; місце і спосіб збуту підроблених документів кожною злочинною групою або окремою особою.

Використання колекції на практиці дає наступні прогнозовані результати: часто щодо підробленого документа (бланка), який поступає для перевірки, можна встановити аналогічні підробки, що раніше були виявлені на території різних областей, або дати вичерпну відповідь про конкретного злочинця, якщо він був уже викритий. Такі відомості, безумовно, надають слідчим і оперативним працівникам значну допомогу в розкритті злочинів і розшуку злочинців.

Колекції знарядь зламу створюються для встановлення фактів використання одного і того ж об'єкта у вчиненні одного або декількох злочинів. Так, колекції слідів знарядь зламу дозволяють експертам з'ясувати: яким знаряддям міг бути залишений слід на місці події; чи не залишений цей

слід знаряддям конкретного виду; чи не залишений слід знаряддям, яке раніше використовувалося для вчинення злочину.

Ефективність використання колекції слідів знарядь зламу залежить від належної організації слідчої та експертної роботи, починаючи з огляду місця події. Існують різноманітні способи фіксації й вилучення слідів знарядь зламу [2].

У сучасних умовах широке розповсюдження в експертній практиці отримало дослідження підроблених грошей, виконаних на різних розмножувальних апаратах. Техніка виготовлення підроблених грошей, цінних паперів постійно вдосконалюється, використовуються всі види поліграфічного друку, поліпшується рецептура паперової маси, освоюється технологія нанесення водяних знаків. Ремісників-одинаків змінили групи фальшивомонетників, технічно добре оснащених і організованих.

Важливою умовою ведення цього виду колекції є систематизація інформації, що отримується під час досліджень підроблених грошових знаків. Це дозволяє вести облік обсягу підробок, що вилучаються, встановлювати їх джерело походження, регіон виготовлення, зони збуту, об'єднувати кримінальні справи [3].

Різні види колекцій допомагають експертам вивчати різноманіття об'єктів, орієнтуватися у великій кількості інформації, виробляти спостережливість, вміння правильно оцінювати ознаки і виокремлювати їх. Користуючись натурним фондом, криміналісти закріплюють отримані теоретичні знання.

Основними способами збирання, дослідження й оцінки доказів є слідчі дії, у результаті проведення яких отримують необхідний об'єм доказів, що слугують єдиним засобом встановлення обставин розслідування. Ефективність проведення будь-якої слідчої дії багато в чому зумовлена попередньою її підготовкою. Роль підготовчої стадії значно зростає в процесі виконання дій, пов'язаних з великим обсягом інформації.

У науці криміналістиці про колекції та їх зразки переважно йдеться в контексті проведення різних видів судових експертиз. Безумовно, це

важливий аспект даної проблеми, однак колекційні зразки можуть бути не менш актуальними і під час проведення різних видів слідчих дій.

Основною слідчою дією зі збирання, дослідження та фіксації речових доказів, які в надалі поповняють експертні фонди, є слідчий огляд.

Аналіз протоколів слідчого огляду показав, що через відсутність, довідкової літератури і без участі спеціалістів слідчі складали поверхневий опис предметів, використовуючи неточну термінологію. Використання стосовно одного і того ж речового доказу різних термінів свідчить про те, що відповідні суб'єкти кримінально-процесуальної діяльності не мають належного уявлення про довідково-допоміжні обліки, використання яких дозволило б їм правильно скласти процесуальні документи.

Інформаційно-довідкові обліки можуть бути використані й під час проведення різних видів допиту.

У процесі підготовки до допиту слідчий визначає коло обставин, відносно яких необхідно отримати показання. За відсутності в слідчого чіткого уявлення про ці обставини допит не матиме цілеспрямованості, породжуватиме проблеми з допитуваними особами та появою неналежної до справи інформацією. Адже предметна інформація майбутнього допиту може носити спеціальний характер, вимагати ознайомлення зі спеціальною літературою, тими або іншими технологічними процесами, порядком документо і товарообігу на підприємстві, системою обліку й звітності тощо. У цих випадках слідчий має право використовувати: консультації спеціалістів; дані, що містяться у висновках експертів у справі; довідкові матеріали, а також колекційні зразки.[4, с.56]

Так, під час з'ясування обставин нападу із застосуванням вогнепальної і холодної зброї часто виникає необхідність визначення її видової належності. У цьому випадку ефективно можуть використовуватися колекції й картотеки зразків зброї, які демонструються допитуваному. Якщо відсутня можливість використання колекції зброї в натуральному вигляді, то доцільно залучити каталоги, довідники, енциклопедії, комп'ютерні бази даних.

Під час слідчого експерименту використовують, наприклад, колекційні екземпляри об'єктів, звук яких за аналогією необхідно діагностувати; також для встановлення можливості існування якого-небудь факту, явища, механізму події або його деталей за певних обставин, у тому числі механізму слідоутворення.

Значення натурних колекцій у розслідуванні злочинів: у процесі проведення різновидів судових експертиз – як еталони, матеріали для проведення попередніх досліджень, експертного дослідження, відпрацювання унікальної методики без втрати речового доказу. Натурні колекції дають можливість безпосередньо сприймати властивості та ознаки об'єктів у їх взаємозв'язку; у проведенні слідчих дій: слідчого огляду, допиту, пред'явлення для впізнання, обшуку, слідчого експерименту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бірюков В.В. Доказове значення інформації, отриманої з криміналістичних та інших інформаційних систем / В.В.Бірюков [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuu.gov.ua/>
2. Бірюков В.В.Облікова інформація в розслідуванні. Загальна структура та класифікація інформаційних систем/ В. В. Бірюков [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.nbuu.gov.ua/>
3. Бірюков В.В. Сучасні інформаційні системи підрозділів експертно-криміналістичної служби МВС / В.В.Бірюков [Електронний ресурс.] – Режим доступу до документа:<http://www.nbuu.gov.ua/>
- 4.Криминалистические учеты / сост. Э.А.Разумов. - К. : РИО МВД Украины, 1991. – 244 с.
- 5.Довідково-допоміжні обліки [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: <http://pravodom.com/>